

VEŘEJNÉ SLUŽBY POD PALBOU

Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP),
Komplexní hospodářská a obchodní dohoda (CETA) a tajná dohoda
mezi firemními lobbisty a vyjednávajícími o obchodních smlouvách

Souhrn

Veřejné služby v Evropské unii (EU) jsou ohroženy vyjednáváním o mezinárodním obchodu, která představují riziko jak pro schopnost vlád regulovat trh, tak pro právo občanů na přístup k základním službám, jako jsou dodávky vody a energie nebo zdravotní péče. Hrozí omezení ve prospěch korporátních zisků. Nejnovějším ztělesněním těchto hrozeb je dohoda EU s Kanadou (CETA), jejíž ratifikace by mohla začít v roce 2016, a dohoda TTIP projednávaná se Spojenými státy. V nejhorším případě by mohlo dojít ke komercializaci veřejných služeb, ze které se tyto služby již nevzpamatují – bez ohledu na to, jak škodlivé vůči blahobytu by tyto kroky mohly být.

Tato zpráva do určité míry objasňuje tajnou dohodu mezi velkými firmami a vyjednávajícími v rámci přípravy mezinárodních obchodních dohod EU. Zpráva dokládá agresivní postup korporací poskytujících služby v souvislosti s TTIP a CETA. Tyto firmy usilují o rozsáhlé zpřístupnění trhu v oblastech, jako jsou zdravotní, kulturní a poštovní služby nebo dodávky vody. V důsledku takových opatření by mohly na tyto trhy vstoupit a ovládnout je. Zpráva rovněž ukazuje, jak osoby, které jsou na straně EU odpovědné za vyjednávání o obchodních smlouvách, pochlebují firmám působícím v odvětví služeb. Konsolidovaná dohoda CETA, jež byla uveřejněna v září 2014, pracovní verze kapitol dohody TTIP i dokumenty popisující interní jednání odrážejí přání korporátních lobbistů.

Klíčové poznatky:

1. **Dohody TTIP a CETA vykazují jasné známky toho, že jejich znění je ovlivněno stejnými korporátními lobbistickými skupinami**

v oblasti služeb, které vznikly v uplynulých desetiletích při dřívějších jednáních o obchodu. Jedná se například o nejmocnější korporátní lobbistickou skupinu BusinessEurope nebo o European Services Forum, což je lobbistické uskupení zastupující obchodní asociace i velké společnosti, jako je British Telecommunications a Deutsche Bank.

2. **Vztah mezi firmami, které působí v odvětví služeb, a Evropskou komisí (EK) je obousměrný, neboť Komise v souvislosti s jednáními o obchodních dohodách lobbování ze strany firem aktivně podporuje.** Tento postup je označován jako „obrácené lobbování“, jinými slovy „veřejný úřad lobbuje u firem, aby za sebe lobbovaly“. Pierre Defraigne, bývalý náměstek generálního ředitele obchodního útvaru EK, hovoří o „systémovém tajném ujednání mezi Komisí a firemními kruhy“.

3. **Firemní lobbisté dosáhli obrovského úspěchu, protože CETA se stane první dohodou, kterou EU uzavře, v níž je v oblasti služeb uplatněn princip „negativního seznamu“.** To znamená, že pokud není poskytnuta výslovná výjimka, všechny služby podléhají liberalizaci. Jedná se o radikální změnu oproti pozitivním seznamům, které byly v obchodních smlouvách EU dosud používány a které obsahovaly pouze ty služby, s jejichž liberalizací vlády souhlasily, takže jiné sektory zůstaly nedotčeny. Princip negativního seznamu dramaticky rozšiřuje záběr libovolné obchodní dohody, protože vlády činí závazky v oblastech, které si ani nemusejí plně uvědomovat, například nové typy služeb, které budou dostupné v budoucnu. Totéž by mohlo nastat v případě TTIP, kdy Komise tlačí na členské státy EU, aby odsouhlasily stejný riskantní princip, čímž by byly splněny požadavky firemních lobbistů.

4. **Velké firmy úspěšně lobbowały proti vynětí veřejných služeb z dohod CETA a TTIP; obě dohody se týkají doslova všech služeb.** Velmi omezená obecná výjimka existuje pouze v případě služeb „poskytovaných při hájení státních zájmů“. Ale k tomu, aby služba splňovala podmínku této výjimky, nesmí být poskytována „na komerčním základě ani v konkurenčním prostředí, kde by působil jeden nebo více dalších ekonomických subjektů“. V dnešní době ovšem prakticky ve všech tradičních sektorech veřejných služeb působí zároveň s veřejnými poskytovateli i soukromé firmy, což často vede k nelibostné konkurenci mezi nimi. Tím je fakticky omezeno vynětí vládních služeb jen na několik základních svrchovaných oblastí, jako je policie, soudnictví nebo služby centrálních bank. Podobné problémy se týkají takzvané výjimky pro „veřejnou technickou infrastrukturu“, která vyhrazuje členským státům EU právo svěřit určité služby veřejným monopolům nebo vlastníkům výlučných práv: tato výjimka obsahuje tolik mezer, že ani ona nezaručuje odpovídající ochranu sektoru veřejných služeb.

5. **Pravděpodobně největší hrozbu pro veřejné služby představují rozsáhlá ustanovení o ochraně investic, která jsou součástí CETA a která lze očekávat i v případě TTIP.** Prostřednictvím systému označovaného jako „řešení sporů mezi investory a státem“ (ISDS) by tisíce korporací z USA a Kanady (stejně jako nadnárodní firmy se sídlem v EU, které prostřednictvím svých poboček investují na opačném břehu Atlantiku) mohly EU a její členské státy žalovat kvůli tomu, že změny regulace v sektoru služeb snižují firemní zisky. Tyto žaloby by potenciálně mohly vést k náhradě škod ve výši mnoha miliard eur. Cílem nároků na základě ISDS se již staly i zásady, které regulují sektor veřejných služeb – od zastropování cen vodného až po zpětné znárodnování firem.

6. **Rozmanité výluky a výjimky obsažené v dohodách CETA a TTIP nepostačují k tomu, aby účinně ochránily veřejný sektor a demokratické rozhodování o jeho uspořádání.** To platí zejména vzhledem k tomu, že výjimky se obecně nevztahují na nejnebezpečnější standardy v oblasti ochrany investic a na ISDS. V důsledku toho se regulace citlivých sektorů veřejných služeb, jako je vzdělávání, vodovodní síť, zdravotnictví, sociální zabezpečení a důchodový systém, může snadno stát cílem mnoha druhů investorských útoků.

7. **Evropská komise se snaží vyjít vstříc požadavkům firem na zachování současné a budoucí liberalizace a privatizace veřejných služeb. Jedná se například o použití nebezpečných mechanismů, jež zaručují zachování aktuálního stavu nebo brání zavedení opatření, která by byla z pohledu firem více omezující než opatření stávající** – a to i tehdy, pokud původní rozhodnutí skončila fiaskem. Tento postoj by mohl být hrozbou pro rozvíjející se trend opětovného zestátnování vodovodních sítí (Francie, Itálie, Maďarsko, Německo, Španělsko a Švédsko), energetických sítí (Německo a Finsko) a dopravních služeb (Velká Británie a Francie). Zrušení některých neúspěšných privatizačních opatření týkajících se britského systému veřejné zdravotní péče (NHS) s cílem posílit neziskové poskytovatele zdravotní péče by mohlo být vnímáno jako porušení dohod CETA/TTIP. Stejně by tomu mohlo být v případě znárodnění nebo zvýšení regulace ve finančním sektoru, k čemuž došlo například během ekonomické krize.

8. **Podlehnutí firemním požadavkům na neomezený přístup k veřejným zakázkám by mohl omezit schopnost vlád podporovat lokální a neziskové poskytovatele a podpořit outsourcing pracovních míst ve veřejném sektoru ve prospěch soukromých firem,** v nichž jsou zaměstnanci často nuceni vykonávat stejnou činnost za horších platových a pracovních podmínek. V dohodě CETA již vlády přenechaly řadu sektorů na pospas povinným transatlantickým výběrovým řízením, pokud chtějí nakupovat materiál a služby. Jedná se o účinný prostředek privatizace ve formě postupného převodu veřejných služeb do rukou poskytovatelů zaměřených na zisk. Americké lobbistické skupiny, například Alliance for Healthcare Competitiveness (AHC), i americká vláda chtějí v rámci TTIP drasticky snížit limity, při nichž by zakázky byly předmětem transatlantických výběrových řízení.

9. **Z dohod CETA i TTIP vyplývá riziko liberalizace zdravotní a sociální péče, což komplikuje zavádění nových regulací v těchto sektorech.** Dokument poskytnutý v rámci jednání o TTIP Velkou Británií výslovně zahrnuje nemocniční služby. V textu dohody CETA a v aktuálních verzích dohody TTIP liberalizuje 11 členských států EU dlouhodobou péči, jako je například domácí péče o seniory (Belgie, Dánsko, Francie, Kypr, Irsko, Itálie, Německo, Portugalsko,

Řecko, Španělsko a Velká Británie). Tento krok by mohl představovat překážku pro opatření, jejichž cílem je chránit sektor dlouhodobé péče před strategiemi finančních investorů zaměřených na zisk – ty vedly například ke kolapsu poskytovatele Southern Cross ve Velké Británii.

10. **Nejaktuálnější pracovní verze (ze strany EU) textu TTIP o službách výrazně omezuje uplatnění povinnosti univerzální služby (USO) a omezuje konkurenci ze strany veřejných poskytovatelů poštovních služeb**, čímž odráží přání velkých kurýrních firem jako UPS nebo FedEx. Povinnosti univerzální služby, například každodenní doručování poštovních zásilek do odlehlejších oblastí bez příplatku, mají za cíl zajistit univerzální přístup k základním službám za dostupné ceny.

11. **Dohody TTIP a CETA představují hrozbu pro svobodu veřejné technické infrastruktury a služeb vyrábět a distribuovat energii v souladu s cíli veřejného zájmu**, mezi něž patří například podpora obnovitelných zdrojů energie za účelem zmírnění změn klimatu. Jen několik členských států EU si v rámci uvedených obchodních dohod výslovně vyhradilo právo uplatnit určitá opatření ohledně výroby elektřiny (pouze Belgie, Portugalsko a Slovensko) a lokálních energetických distribučních sítí (např. Belgie, Bulharsko, Maďarsko a Slovensko).

12. **USA upínají pozornost k tomu, zda bude na základě TTIP otevřen trh vzdělávání** – od školení managementu a jazykových kurzů po přijímací zkoušky na střední školy. Ze změny by mohly profitovat americké vzdělávací firmy, které působí na evropském trhu, jako je například Laureate Education, Apollo Group nebo Kaplan Group, podobně jako německý mediální konglomerát Bertelsmann, který nedávno koupil podíl v poskytovateli internetového vzdělávání Udacity. Evropská komise se dotázala členských států EU ohledně jejich „potenciální flexibility“ v souvislosti s požadavkem USA týkajícím se vzdělávacích služeb.

13. **Americký filmový průmysl od TTIP očekává odstranění evropských kvót na obsah a dalších mechanismů podporujících lokální filmový průmysl** (týká se například Polska, Francie, Španělska a Itálie). Lobbistické skupiny, jako je Motion Picture Association of America (MPAA), i americká vláda

proto oponují tomu, aby audiovizuální služby byly z TTIP vyřazeny a nebyly závazkem EU, o což usiluje francouzská vláda. Americká strana se nyní snaží výjimku co nejvíce omezit, například vynětím vysílání z konceptu audiovizuálních služeb. Zdá se, že se tak děje s podporou profesních skupin v EU, jako je BusinessEurope, i s podporou Evropské komise.

14. **Finanční investoři jako BlackRock, kteří jsou na evropských veřejných službách zainteresováni, by mohli použít ta ustanovení dohod TTIP a CETA, která se týkají finančních služeb a ochrany investic, k obraně svých zájmů před „tíživou“ regulací**, jejímž účelem například je zlepšit pracovní podmínky v odvětví dlouhodobé péče. Lobbistické skupiny zastupující sektor britských finančních služeb, jako je TheCityUK, výrazně prosazují „komplexní“ dohodu TTIP, která by se „měla věnovat všem aspektům transatlantické ekonomiky“.

15. **Rovněž americké firmy poskytující služby lobbují za to, aby TTIP odstranila „překážky obchodu“, jako je regulace trhu práce**. Například americká společnost Home Instead, přední poskytovatel domácí péče pro seniory, který provozuje franšizy v řadě členských států EU, od dohody TTIP požaduje, aby vyřešila „neflexibilní pracovní zákony“, dle kterých musí firma poskytovat zaměstnancům, kteří pracují na zkrácený úvazek, „rozsáhlé výhody včetně placené dovolené“. To dle názoru firmy „zbytečně zvyšuje náklady na domácí péči.“

V důsledku obchodních dohod, jako je TTIP a CETA, je v sázce naše právo na důležité služby. Ve hře je navíc naše schopnost spravovat služby všeho druhu ve prospěch společnosti jako celku. Pokud bude obchodním jednáním ponechán volný průběh, bude ve výsledku nemožné činit rozhodnutí ve jménu obecného blaha.

Jedním z opatření, jak účinně chránit veřejné služby před útokem firem, by bylo úplné a jednoznačné vynětí veškerých veřejných služeb ze všech obchodních dohod a jednání EU. Takové vynětí by ovšem rozhodně nebylo postačující k potlačení dalších rizik, které dohody CETA a TTIP obnášejí, protože i mnohá další ustanovení představují hrobu pro demokracii a blaho občanů. Pokud dohody TTIP a CETA nezajistí ochranu regulace ve veřejném zájmu, musejí být zamítnuty.

Zveřejněno následujícími organizacemi: Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs (AITEC), Corporate Europe Observatory (CEO), European Federation of Public Services Unions (EPSU), Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO), Transnational Institute (TNI), Vienna Chamber of Labour (AK Vienna), War on Want

Amsterdam / Brusel / Londýn / Paříž / Vídeň / Varšava, Říjen 2015

